

Bits als bron

Bij een discussie tussen journalisten over Internet als journalistieke bron, wordt eerder over de nadelen dan over de voordelen het net gepraat. Dit terwijl de voordelen de nadelen voor journalisten ruimschoots overtreffen. Is de journalistiek weer eens conservatief of is Internet werkelijk een gevaar?

In 1876 zei Alexander Bell over zijn zojuist uitgevonden telefoon dat die waarschijnlijk het meest gebruikt zou worden om te melden dat er een telegram onderweg is. Het kan verkeren. Na de pen (en/of tekstverwerker) is de telefoon momenteel het belangrijkste instrument waarover de journalist beschikt. Het elektriciteitsdraadje van de telefoon vervoert allang niet meer alleen spraak. Steeds vaker worden er ook computergegevens over verzonden door mensen die het Internet betreden.

Internet gaat de telefoon vervangen als de eerst geraadpleegde bron voor journalisten. De onwaarschijnlijk snelle groei van de informatica-industrie heeft de manier waarop artikelen worden verwerkt van een broodtekst tot de uiteindelijke krant drastisch veranderd. Op dezelfde manier zal exponentiële groei van Internet het werk van de journalisten zelf ook sterk veranderen. Dit is te verwachten omdat het medium Internet de eigenschappen van traditionele media in zich verenigt.

Een van de belangrijkste aspecten van Internet is dat het de eigenschappen van een massamedium heeft, zonder dat er grote drempels zijn die informatie-aanbieders beperken in het uitzenden van een boodschap. Iedereen kan informatie op een gemakkelijke manier aan de (geïnformatiseerde) wereld kwijt. Of het nou gaat om een persbericht, een journalistiek product, een extreem-rechtse gedachte of een rijkelijk geïllustreerd pornoverhaal.

Het grote nadeel van traditionele massamedia is dat slechts een selecte groep mensen de mogelijkheden heeft om informatie over te dragen. Die beperking komt voort uit de enorme budgetten die nodig zijn om een massamedium te creëren. Zelfs als het medium er eenmaal is, zijn er nog grote beperkingen in de mogelijkheden. In de televisiewereld zijn dat vooral het productiebudget en de zendtijd. Tijdschriftjournalisten zijn beperkt door de ruimte in de editie en de traditie van de redactie. Internet kent amper beperkingen op alle genoemde gebieden en is toch een medium met wereldbereik.

Een drempel om op Internet te publiceren is nog steeds de kennis die nodig is om een boodschap wereldkundig te maken, maar die drempel wordt steeds lager. Computerkennis is nu al bijna niet meer nodig om een bericht te verspreiden. Iedereen die weet hoe een tekstverwerker werkt, kan tegenwoordig ook een document op het net publiceren. Dit omdat bij alle recentere tekstverwerkers een druk op de knop voldoende is om een tekst (eventueel met afbeeldingen) automatisch op Internet te plaatsen.

Met de komst van programma's als Windows 98, waarbij Internet diep in het systeem is verweven, zal het alleen maar eenvoudiger worden. Slechts één conclusie is mogelijk als je dit combineert met de immer dalende prijzen van de apparatuur en de toegang tot het net: iedereen die dat wil kan een boodschap via het net wereldkundig maken.

Voor veel critici is dat nu juist het probleem: omdat zoveel mensen met zo weinig moeite informatie kunnen verspreiden, zal er veel ongewenste informatie tussen zitten. Journalistiek gezien zijn vooral leugens en misleiding erg vervelend, aangezien een mooie vormgeving erg kan misleiden en een vormgeving met een druk op de toets is gekopieerd. De taak van een journalist is juist om hier doorheen te prikken en de leugens van de waarheid te scheiden.

De uitspraak van Bell illustreert niet alleen dat de gevolgen van een nieuwe technologie moeilijk te overzien zijn, maar ook dat zelfs iemand die de nieuwe wereld zo heeft beïnvloed als Bell vrijwel niet buiten oude ideeën kan denken. Het is uiteraard niet zo dat de telefoon verdwijnt door Internet zoals de telegraaf door de telefoon, maar de nieuwe technologie bouwt ook dit keer voort op oude; de bits (de informatie-eenheid waarmee computers werken) komen immers via de telefoonlijn binnen. Op den duur zal de telefonie overigens volgens alle futuristen worden geïntegreerd met het Internet, aangezien spraak ook eenvoudig is om te zetten in bits en de kosten laag zijn.

Internet-journalist Francisco van Jole ziet het gevaar van Internet als journalistieke bron als volgt: "De meest voor de hand liggende manier om bronnen op het net te controleren is het raadplegen van andere bronnen op het net. Dat heeft te maken met de aard van het netwerk. Veel informatie bevindt zich op plaatsen die niet altijd direct langs andere wegen te controleren zijn. Telefonisch contact met betrokkenen is vanwege tijdsverschillen of onbereikbaarheid niet altijd mogelijk en een fysiek bezoek is vanwege de afstand meestal uitgesloten."

Van Jole vindt dit een gevaar, omdat het misleidende document kan verwijzen naar andere misleidende documenten. Zo is een schijnwerkelijkheid op te bouwen. Op die manier kan een onwaarheid inderdaad best betrouwbaar overkomen. De stelling van Van Jole is een typisch geval van vasthouden aan oude begrippen. De schijnwerkelijkheid kan inderdaad worden opgebouwd, maar het feit dat een journalist op deze manier bij de genoemde bronnen kan komen, is iets nieuws. Een journalist mag gewoon niet in zo'n valkuil trappen, anders is hij of zij het predikaat 'journalist' onwaardig.

Het is de taak van een journalist om betrouwbare informatie te leveren. Daar zullen mensen altijd in geïnteresseerd zijn. De toekomstige journalist zal moeten kunnen achterhalen of een bericht op het net wel afkomstig is van de afzender. En dit zal ook steeds eenvoudiger worden met de vooruitgang van de technologie. Met systemen als encryptie bijvoorbeeld. Met encryptie kan een e-mail bericht bijvoorbeeld worden voorzien van een elektronische handtekening. De meest gangbare vorm van encryptie is een combinatie van twee door de computer berekende priemgetallen, ook wel sleutels genoemd. Het ene getal wordt vrijgegeven door de gebruiker, het andere wordt geheim gehouden. Als iemand een bericht stuurt, ondertekent met zo'n handtekening, is het aan de hand van de publieke sleutel eenvoudig te controleren of de afzender wel echt de afzender is, en of het bericht niet is veranderd. Als de getallen maar groot genoeg zijn, is dit systeem waterdicht.

Toekomst

Voor journalisten is een nieuwe manier van werken nodig om Internet functioneel te kunnen gebruiken. De journalist moet dubbel zo goed op zijn hoede zijn bij gebruik van Internet, aangezien iedereen alles kan schrijven, laten zien of laten horen. Het wezen van de journalistiek zal in de toekomst niet veranderen: verzamelen, interpreteren, bewerken en verspreiden van nieuws. De functie van de journalist in de samenleving zal daarentegen wel anders worden. Doordat iedereen toegang heeft tot zoveel informatie, is de journalist in principe niet meer nodig als verspreider van informatie. De journalistiek in haar nieuwe rol selecteert informatie die betrouwbaar en compact is.

Jo Bardoel, docent communicatiewetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, ziet voor de toekomstige journalist een rol als 'bemiddelaar': "Er is zoveel informatie beschikbaar, dat de mensen meer behoefte dan tegenwoordig zullen krijgen aan iemand die al die informatie voor hen selecteert. De journalist wordt in die zin niet meer de oude vertrouwde poortwachter langs wie alle informatie tot hen komt, maar meer een bemiddelaar, iemand waarvan je gebruik kunt maken als je er prijs op stelt, iemand bij wie je ervan op aan kunt dat hij je van de juiste informatie op de hoogte stelt."

Voor Internet als journalistieke bron zijn ontwikkelingen in de Verenigde Staten van belang. De Amerikanen lopen ver voor op de Europeanen als het gaat om Internet. Uit een -schriftelijk- onderzoek onder 2500 Amerikaanse journalisten blijkt dat veel journalisten daar het Internet nu

al als tweede bron gebruiken, zeker buiten kantooruren. Dit terwijl het Internet pas een paar jaar serieus gebruikt wordt door niet-wetenschappers. Over de toekomst zijn de onderzoekers ook duidelijk: "Met de ontwikkeling van de 24-uurs nieuwsvoorziening verwachten we dat deze trend doorzet."

Het gebruik van online-bronnen onder journalisten blijft toenemen, volgens de auteurs van het onderzoek (Steven Ross -professor aan de afdeling Journalistiek van de Columbia University- en Don Middleberg -directeur van een vooraanstaand PR-bureau in New York City). Vooral onder journalisten die bij kranten werken, is de toename enorm. Dit wordt volgens de auteurs goed verklaard met het feit dat vooral kranten nieuwe apparatuur hebben aangeschaft en nu gebruik maken van de mogelijkheden. "Hoe journalisten onderzoek doen voor hun verhalen, is in de laatste veertig maanden, waarin ons onderzoek loopt, meer veranderd dan in de veertig jaar daarvoor", is een van de conclusies.

De in het onderzoek gesignaleerde trends wijzen allemaal sterk in de richting van Internet als voornaamste bron voor de toekomstige journalist. Bij de redacties van 93 procent van de respondenten wordt tenminste af en toe van online-bronnen gebruik gemaakt. We praten hierbij over de gemiddelde Amerikaanse journalist.

Werkwijze

Erg belangrijk voor de toekomst van Internet als bron, is de snelheid waarmee een journalist de vereiste informatie kan vinden. Tegenwoordig is het zo dat het in de brij aan gegevens nog moeilijk zoeken is naar het juiste document. Zoekmachines als 'AltaVista' en 'Yahoo!' hebben al een grote verbetering gebracht, maar niet genoeg om een telefoontje naar een voorlichter te verslaan in snelheid.

De komst van intelligente zoekmachines is de oplossing van dit probleem. Waar je bij AltaVista nu nog honderden verwijzingen krijgt als je zoekt op bijvoorbeeld de woorden 'Documenten over internet als journalistieke bron in de toekomst', zal de zoekmachine binnen afzienbare tijd een intelligente schifting maken in wat van belang is en wat niet. Het zou te diep voeren om de technische details hiervan te bespreken, maar er zijn wel voorbeelden op het net te vinden die in deze richting wijzen.

Zo is het op de site van Microsoft bijvoorbeeld mogelijk om een vraag in gewone mensentaal te stellen aan de 'knowledge-base' (een archief van allerlei artikelen over problemen met software van Microsoft en de oplossingen). Met een vraag als 'Windows loopt vast' komt het systeem niet ver, maar daar zou een helpdeskmedewerker ook niets mee kunnen. De vraag 'Windows loopt vast als ik Netscape start', werkt al een stuk beter. Het gaat allemaal niet vlekkenloos, maar het is een goed begin.

De zoekmachine 'Ask Jeeves!' is in dat opzicht nog interessanter. Jeeves kan vragen behandelen als 'How can reporters use the Internet'. Dit levert al bijna genoeg informatie op om dit artikel te schrijven. De gebruiker wordt dan ondermeer doorverwezen naar de 'Reporter's Internet Guide'. Een specifieke vraag als 'What is the exchange rate for the Dutch Guilder?' levert direct resultaat, met daarbij de mogelijkheid om de wisselkoers van de gulden tegenover een andere munt te zetten.

In de toekomst zal 'Ask Jeeves!' de vraag 'Ik wil het rapport van het ministerie van Economische zaken over de ontwikkeling van commercie op Internet' ongetwijfeld ook beantwoorden. Waar je als journalist nu nog moet wachten tot een voorlichter een rapport heeft opgestuurd, kan je in de toekomst dit rapport online raadplegen en daarna direct verder met je werk.

Een andere veel gebruikte bron voor journalisten is het persbericht. Nu wordt de fax nog intensief gebruikt voor deze berichten. Dit is straks verleden tijd, de fax is ten dode opgeschreven volgens alle futuristen. Het was een mooi tussenstadium, maar veel levensvatbaarheid heeft het over een paar jaar niet meer. Een persbericht komt dan direct in het

elektronische postvakje van de journalist voor wie het bestemd is. Verschillende Nederlandse ministeries versturen hun persberichten alleen nog elektronisch. Bert Mulder, informatie-adviseur van de Tweede Kamer, ziet dan ook geen toekomst voor journalisten die geen gebruik willen maken van elektronische netwerken: 'De pen van de toekomst heet PC. *No pen, no job*. Een journalist die zegt: ik blijf mijn kroontjespen trouw, doet mij denken aan een arts die weigert penicilline te gebruiken.'

De controle op echtheid van zo'n persbericht en van andere bronnen zal volledig automatisch gaan. Honderd procent veilig zal het nooit worden, maar dat is geen enkele vorm van informatiecontrole. Hoewel het dicht in de buurt zal komen. Of de inhoud van berichten klopt, zal een journalist op een traditionele manier moeten controleren, eventueel met moderne middelen. Wanneer een bericht opduikt over een nieuwe Aids-remmer, is een deskundige natuurlijk even snel gebeld (of welke vorm van direct contact de telefoon dan eventueel vervangen heeft) als tegenwoordig.

Regionale journalisten zitten wat Internet betreft in een schemergebied. Regionale informatie is ook in de toekomst in mindere mate beschikbaar op het net dan informatie voor bijvoorbeeld de buitenland- of de economieredactie. Vaak zullen dat alleen de artikelen van de concurrerende krant of rapporten van de gemeente zijn. Dat dit zal gebeuren, is ook een gevolg van het eerder genoemde gemak waarmee informatie gepubliceerd kan worden. Zelfs de kleinste gemeentes hebben straks de middelen en kennis om een berichtje op het net te plaatsen.

Nederlands enige echte Internet-Goeroe Maurice de Hond schrijft in zijn boek 'Dankzij de snelheid van het licht' (versie 2.0) over de kijk van journalisten op het net: 'Het cynisme van menig journalist doet me denken aan de wijze waarop auteurs in het midden van de jaren tachtig reageerden op de tekstverwerker. Het overgrote deel van de schrijvers vond het maar niks en zei te zullen blijven werken met pen of schrijfmachine. Inmiddels is dat helemaal omgeslagen.' Het is een goede vergelijking. Een journalist die tegenwoordig niet met een tekstverwerker kan omgaan, is waardeloos. Een journalist die over twee of drie jaar niet met Internet kan omgaan is dat evengoed.

Voor nadere informatie:

www.mediasource.com

www.hvu.nl/~pverweij

www.poynter.org

www.askjeeves.com

www.crl.com/~jshenry/rig.html